

SLOVENSKÁ ŠTATISTIKA a DEMOGRAFIA

SLOVAK STATISTICS
and DEMOGRAPHY

2/2020

ročník/volume 30

Recenzovaný vedecký časopis so zameraním na prezentáciu moderných štatistických a demografických metód a postupov.

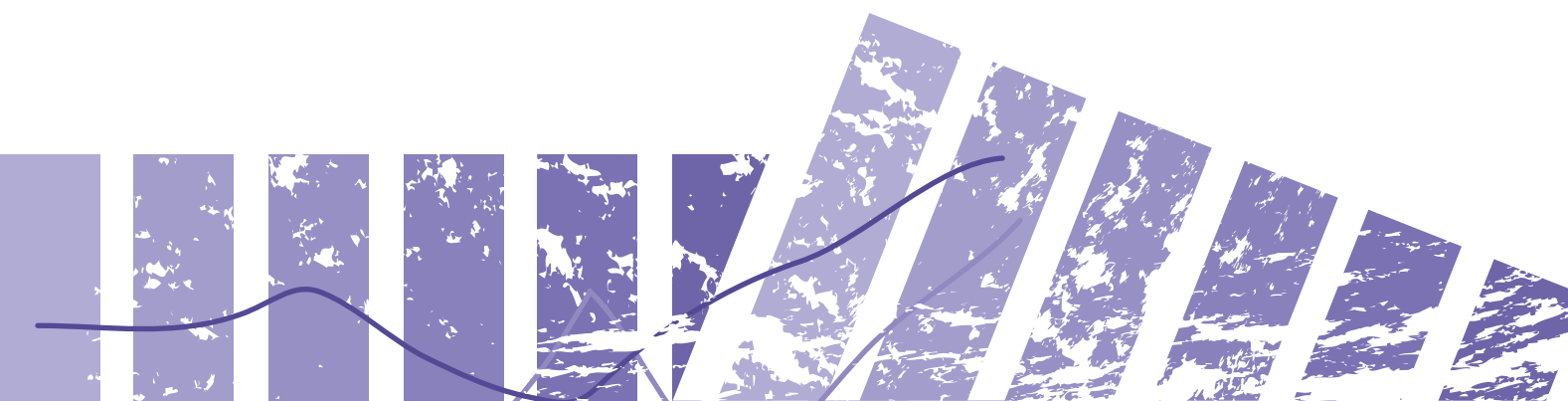
Scientific peer-reviewed journal focusing on the presentation of modern statistical and demographic methods and procedures.

Článok/Article: 5

Typ článku/Type of article: informatívny článok/informative article

Strany/Pages: 73 – 76

Dátum vydania/Publication date: 15. apríl 2020/April 15, 2020

Informatívny článok/Informative article

Alžbeta RIDZOŇOVÁ
Štatistický úrad Slovenskej republiky

ASYMETRIE V ŠTATISTIKE ZAHRANIČNÉHO OBCHODU**ASYMMETRIES IN FOREIGN TRADE STATISTICS****1. ÚVOD**

Nariadenie (ES) č. 223/2009 Európskeho parlamentu a Rady z 11. marca 2009 o európskej štatistike¹ je základom pre rozvoj, tvorbu a šírenie európskych štatistík. Keďže tieto štatistiky majú zodpovedať požiadavkám užívateľov vrátane požiadaviek na kvalitu, musia byť tvorené v súlade s kritériami kvality stanovenými v uvedenom nariadení.

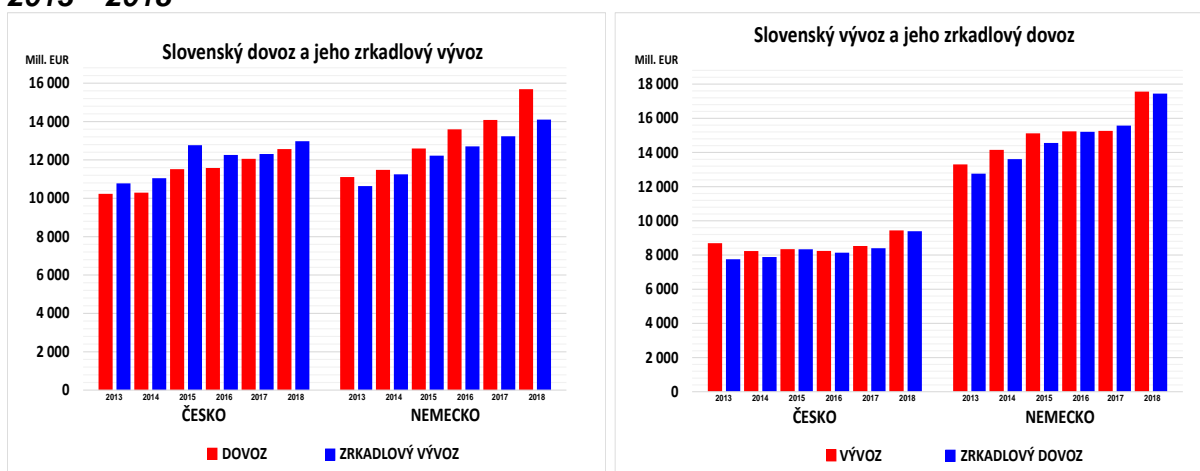
Porovnateľnosť je jedným z kritérií, ktoré hodnotí mieru vplyvu rozdielnosti v aplikovaných štatistických koncepciách a nástrojoch a postupoch merania, ak sa porovnávajú štatistiky medzi geografickými oblasťami alebo odvetviami alebo ak sa porovnávajú v čase. Porovnateľnosť štatistík medzi geografickými oblasťami sa dá merať na základe asymetrií, ak príslušné oblasti, napr. členské štáty, zisťujú a zostavujú ukazovatele o tokoch smerujúcich proti sebe.

Štatistika zahraničného obchodu je jednou z tých štatistík, kde sa v značnej miere na monitorovanie a hodnotenie kvality využívajú asymetrie.

2. PRÍČINY ASYMETRIÍ V ŠTATISTIKE ZAHRANIČNÉHO OBCHODU

Štatistika zahraničného obchodu danej krajiny sa prezentuje ako „dovoz krajiny A z krajiny B“ resp. „vývoz krajiny A do krajiny B“. Užívateľ preto opodstatnene očakáva, že opačné toky, t. j. „vývoz krajiny B do krajiny A“ resp. „dovoz krajiny B z krajiny A“, sa zhodujú. Tento teoretický koncept však nefunguje v praxi, ako to ukazujú grafy.

Graf č. 1 a č. 2: Zahraničný obchod Slovenska s Českom a Nemeckom v rokoch 2013 – 2018

Zdroj údajov: Eurostat, EasyComext (vybrané 15.1.2020)

¹ Úradný vestník EÚ L 87 z 31.3.2009, s. 164.

Dôvody rozdielov pri porovnávaní „zrkadlových“ tokov v štatistike zahraničného obchodu sú do určitej miery už zabudované v konceptoch a definíciách, na ktorých je táto štatistika založená. Jej základný princíp je zaznamenať všetky tovary, ktoré opúšťajú alebo vstupujú na ekonomické územie zostavujúcej krajiny. Colné vyhlásenia a Intrastat hlásenia sú štandardnými zdrojmi informácií, ktoré sa riadia fyzickým pohybom tovaru. Sú predkladané vývozcami a dovozcami v čase, keď tovar opúšťa krajinu alebo do nej vstupuje. Zatiaľ čo vývozca vykazuje údaje o vývoze na základe predpokladov, dovozca poskytuje informácie na základe faktov. Zaznamenané asymetrie v štatistike zahraničného obchodu sú dôkazom toho, že predpoklady vývozcu, t. j. informácie známe v čase vývozu, sa môžu líšiť od reality, ktorá nastane, keď tovar opustí krajinu vývozu.

Metodické dôvody ako definícia sledovaného obdobia, princíp určenia hodnoty vrátane použitého výmenného kurzu, obchodný systém, definícia partnerskej krajiny atď. môžu vysvetliť asymetrie najmä v obchode s tretími krajinami, keď sa porovnávajú údaje o obchode daného členského štátu s údajmi zostavovanými krajinou, ktorá nie je členom EÚ.

Aj keď je zostavovanie štatistiky obchodu s tovarom medzi členskými štátmi v rámci EÚ harmonizované, asymetrie zaznamenané v tejto štatistike sú užívateľmi považované za vážny problém. Navyše, okrem príčin uvedených vyššie môžu byť asymetrie spôsobené aj transakciami typu „kvázi tranzit“ a „trojstranný obchod“. Kým trojstranný obchod môže byť pozorovaný aj v obchode s tretími krajinami, kvázi tranzit je špecifikom obchodu medzi členskými štátmi ako dôsledok obchodovania s tovarom v rámci jednotného trhu.

Keďže pri vykazovaní vývozu a dovozu sú požadované komplexné informácie, môžu sa vyskytnúť aj chyby. Najčastejšími chybami sú najmä chybné zatriedenie tovaru podľa kombinovanej nomenklatúry alebo nesprávne vykázaná partnerská krajina.

Príčiny rozdielov pri zrkadlovom porovnávaní údajov v štatistike zahraničného obchodu sú podrobne opísané v *Compilers guide on European statistics on international trade in goods – 2017 edition*.

3. ASYMETRIE V OBCHODE MEDZI ČLENSKÝMI ŠTÁTMI – AKO SA RIEŠILI

Asymetrie v štatistike zahraničného obchodu, a to najmä v obchode medzi členskými štátmi, sa pravidelne monitorujú, preskúmavajú, a ak je to možné, údaje sa revidujú.

Eurostat v spolupráci so zostavovateľmi štatistiky zahraničného obchodu v členských štátoch organizoval niekoľko kôl „zrkadlových“ porovnávaní údajov o vzájomnom obchode dvoch členských štátov. Identifikované boli významné asymetrie na najpodrobnejšej komoditnej úrovni, t. j. na úrovni položiek kombinovanej nomenklatúry a tieto sa analyzovali. Úlohou Eurostatu bolo vybrať asymetrie na analýzu tak, aby pracovné zaťaženie členských štátov bolo vyvážené. Cieľom týchto analýz bolo identifikovať príčiny asymetrií a tam, kde to bolo možné, revidovať štatistické výsledky.

Tieto analýzy viedli nielen k zlepšeniu kvality štatistiky obchodu medzi členskými štátmi, ale problémy identifikované počas realizácie analýz viedli k novelizácii Intrastat legislatívy. Špecifické ustanovenie umožňujúce výmenu dôverných údajov o obchode medzi členskými štátmi bolo zavedené Nariadením (ES) č. 638/2004 Európskeho parlamentu a Rady z 31. marca 2004 o štatistike spoločenstva o obchodovaní s tovarom medzi členskými štátmi a o zrušení nariadenia Rady (EHS) č. 3330/91.

SIMSTAT projekt bol míľnikom v zrkadlových porovnávaní údajov o obchode medzi členskými štátmi. Mikroúdaje o vývoze v rámci EÚ, t. j. údaje umožňujúce identifikovať dovozcu, vymieňané medzi príslušným štatistickými orgánmi boli použité pri porovnávaní v roku 2015. Mikroúdaje, hoci simulované na základe údajov zo súhrnných výkazov DPH, umožnili zostavovateľom štatistiky zahraničného obchodu členského štátu, ktorý tieto mikroúdaje dostal, identifikovať potenciálnych dovozcov pri tých asymetriách, kde je vývoz odosielajúceho členského štátu vyšší ako zodpovedajúci dovoz.

Členské štáty realizovali aj bilaterálne zrkadlové porovnávaní. Štatistický úrad SR spolupracuje veľmi úzko s Českým štatistickým úradom tiež v oblasti štatistiky zahraničného obchodu. Táto spolupráca sa začala okamžite po rozdelení Československa, keď obe krajiny museli začať používať štandardné colné pravidlá vo vzájomnom obchode. Zrkadlové porovnávaní štatistík o dovoze a vývoze tovaru oboch krajín boli nástrojom umožňujúcim oboj orgánom, colným aj štatistickým, validovať svoje štatistické výsledky.

4. ASYMETRIE V OBCHODE MEDZI ČLENSKÝMI ŠTÁTMI – AKO SA BUDÚ RIEŠIŤ

Intrastat systém sa od svojho zavedenia v roku 1993 považuje za jedno z najviac zaťažujúcich štatistických zisťovaní. Na vyhodnotenie možností, ako znížiť zaťaženie vykazujúcich vývozcov a dovozcov a zároveň zachovať kvalitu štatistiky obchodu medzi členskými štátmi, bol spustený ESS VIP projekt REDESIGN. Okrem potenciálneho zníženia spravodajskej záťaže boli jednotlivé možnosti preskúmané z pohľadu nákladov a prínosov implementácie, ako aj nutných legislatívnych a metodických zmien.

ESS VIP projekt SIMSTAT, ktorého hlavným cieľom bolo otestovať realizovateľnosť výmeny mikroúdajov o vývoze v rámci EÚ, dopĺňoval projekt REDESIGN. Tieto vymieňané mikroúdaje obsahujúce identifikačné číslo pre DPH dovozcu môžu byť použité na zostavenie štatistiky dovozu v rámci EÚ v partnerskom členskom štáte.

Oba projekty boli úspešne ukončené v prvej polovici roka 2016. Výsledkom projektov bolo, že Eurostat a členské štáty začali implementovať „modernizovaný Intrastat systém“, ktorého právna infraštruktúra – základné nariadenie o európskych podnikových štatistikách tzv. FRIBS a jeho vykonávacie a delegované akty sa budú v štatistike zahraničného obchodu uplatňovať od 1. januára 2022.

Modernizovaný Intrastat systém zavedie nové údajové prvky vo vykazovaní vývozu tovaru v rámci EÚ: identifikačné číslo pre DPH obchodného partnera v členskom štáte dovozu a krajinu pôvodu. Takto vykázané a zozbierané mikroúdaje

o vývoze tovaru v rámci EÚ spolu s ďalšími údajmi o vývoze tovaru v rámci EÚ z colných vyhlásení a iných zdrojov údajov pre špecifické tovary a pohyby budú prostredníctvom Eurostatu zaslané dovážajúcemu členskému štátu.

Dovážajúci členský štát môže použiť všetky prijaté mikroúdaje alebo len ich časť na zostavenie svojej štatistiky dovozu tovaru v rámci EÚ. Je na rozhodnutí členského štátu, kedy a aká časť zbieraných údajov o dovoze tovaru v rámci EÚ bude nahradená vymieňanými mikroúdajmi.

Rozhodnutie, prečo sa budú vymieňať údaje o vývoze a nie o dovoze, vychádzalo zo skutočnosti, že vývoz je koncentrovanejší ako dovoz, ktorý realizuje oveľa viac hospodárskych subjektov, a teda aj počet spravodajských jednotiek je výrazne vyšší. Okrem toho vývozcovia poznajú svoju produkciu, a preto sú schopní presnejšie a s menším úsilím zatriediť tovar podľa kombinovanej nomenklatúry (spravodajské jednotky považujú určovanie kódu kombinovanej nomenklatúry za zaťažujúce).

Bez ohľadu na to, či dovážajúci členský štát použije vymieňané mikroúdaje priamo na zostavenie svojej štatistiky dovozu tovaru v rámci EÚ alebo nie, tieto údaje budú doplnkovým zdrojom informácií o tovarovej štruktúre dovozu v rámci EÚ. Ak budú pri porovnávaní vymieňaných mikroúdajov so zbieranými údajmi identifikované asymetrie alebo chybné zatriedenia tovaru, tie bude možné vyriešiť oveľa ľahšie. Okrem toho dovážajúci členský štát môže vymieňané mikroúdaje použiť na odvodenie tovarovej štruktúry chýbajúcich dovozov v rámci EÚ, teda dovozov nevykázaných, pretože je dovozca oslobodený od spravodajskej povinnosti alebo si túto povinnosť nesplnil.

5. ZÁVER

Zníženie asymetrií v štatistike obchodu medzi členskými štátmi je nevyhnutným predpokladom na nahradenie zbieraných údajov o dovoze tovaru v rámci EÚ vymieňanými údajmi. Aj keď bude možné pozorovať výrazné zlepšenie, asymetrie vychádzajúce z používanej metodiky nebudú úplne odstránené.

Mgr. Alžbeta RIDZOŇOVÁ

Autorka je riaditeľkou odboru štatistiky zahraničného obchodu sekcie makroekonomických štatistík Štatistického úradu SR.